

Ks. Tadeusz F i t y c h, *Struktura i funkcjonowanie nuncjatury Giovanniego Battisty Lancellottiego (1622-1626)*, Opole 2005, ss. 904.

Monografia jest rezultatem badań naukowych nad historią nuncjatury i działalnością G. B. Lancellottiego jako nuncjusza w Polsce w latach 1622-1626. We Wprowadzeniu autor wskazał na pięć istotnych argumentów przemawiających za słuszością opracowania tego zagadnienia. Po pierwsze, w roku 1623, a więc w roku śmierci papieża Grzegorza XV, „rezydencjalne nuncjatury apostolskie zostały już w pełni zinstytucjonalizowane i uznane za skuteczne narzędzie umożliwiające realizację reformy kościelnej i kontrreformacji” (s. 13). Po drugie, lata 1622-1627 stanowiły część historii Kościoła, która „cieszyła się największą uwagą zagranicznych i krajowych historyków, podejmujących problematykę nuncjatur” (s. 14). Po trzecie, okres 1622-1627 był wielce znaczący dla historii Polski („zwycięstwo katolicyzmu, wzrost życia zakonnego, relacje łączące Polskę z dworem Habsburgów, zagrożenia ze strony Turcji i Szwecji”) i Europy („wojna 30-letnia i związana z nią polityka papieżstwa, problem konfesjonalizacji i absolutyzmu”) (s. 15). Po czwarte, „wiek XVII był złotym okresem rozwoju zarówno papieskiej, jak i polskiej dyplomacji” (s. 15). Po piąte, „fenomen, praktycznie niespotykany w XVII-wiecznych aktach nuncjatury polskiej, związany z problemem rekomendacji Zygmunta III Wazy na rzecz promocji kardynalskiej biskupa Noli” (s. 16). Podstawą źródłową badań naukowych autora były raporty dyplomatyczne oraz różne typy dokumentów (s. 22), np. akta nuncjatury z lat 1622-1627, instrukcja początkowa, korespondencja dyplomatyczna i inne. Generalnie można wyróżnić trzy kategorie dokumentów źródłowych. Pierwszą stanowiły dokumenty o charakterze prawnym, a więc uprawnienia ogólne, dodatkowe i nadzwyczajne nuncjusza oraz akta procesowe. Drugą, cotygodniowa wymiana awizów i raportów dyplomatycznych. Trzecią, dyspensy od przeszkód małżeńskich, od zachowania postów oraz przywileje (s. 24). Dokumenty z tej ostatniej grupy zostały krytycznie opracowane przez autora książki i zamieszczone w niej w ramach Aneksu. Struktura książki obejmuje Przedmowę (s. 7-10), w której autor zawarł krótki rys swojej drogi naukowej, z uwzględnieniem miejsc i czasu poświęconego na kwerendę materiału do książki, oraz podziękowania osobom wspomagającym go w pracy nad książką. Wprowadzenie (s. 11-51) to kolejna część książki zawierająca części: 1. Wybór nuncjatury G. B. Lancellottiego na przedmiot badań, 2. Podstawa źródłowa, 3. Problematyka pracy, 3.1. Metoda badań. W tym miejscu niezrozumiałą jest podział zastosowany przez autora książki, gdyż punkt 3.1. jest treściowo samoistną jednostką metodologiczną, bez formalnego związku z p. 3 (Problematyka pracy) oraz 4 (Konstrukcja pracy). Zasadnicza treść książki została ujęta w trzech rozdziałach. Rozdział 1 (Osoba nuncjusza, nominacja, zadania i kompetencje, s. 53-258) obejmujący cztery paragrafy: 1.1. Pochodzenie i kariera kościelna (s. 53-77), prezentujący *curriculum vitae* nuncjusza Lancellottiego do czasu biskupstwa Noli oraz próbę charakterystyki jego osobowości; 2. Nominacja i listy uwierzytelniające (s. 78-116), ukazujący wymagane kwalifikacje, genezę

nominacji oraz listy uwierzytelniające; 3. Zakres władzy nuncjusza – *legata a latere* (s. 117-172), przedstawiający uprawnienia nuncjusza do wizytowania kościołów, klasztorów i innych instytucji kościelnych, uprawnień sądowniczych i proceduralnych, dyspensowania od przeszkód kanonicznych, udzielania odpustów i przywilejów; 4. Zadania dyplomatyczne (dwie instrukcje poselskie) (s. 172-258), obejmujący genezę, znaczenie i treść instrukcji ogólnej wyznaczającej zadania dyplomatyczne. Rozdział 2 (Organizacja i funkcjonowanie nuncjatury s. 259-356) przedstawia strukturę i personel, rezydencję, finanse i taksy, protokół dyplomatyczny i ceremoniał kościelno-liturgiczny oraz organizację poczty i pracy kurierów. Rozdział 3 (Podróż do Polski i początek misji, s. 357-516) zawiera opis podróży z Rzymu do Krakowa i Warszawy, początek misji w Krakowie, inaugurację działalności dyplomatycznej w Warszawie oraz dwie polskie podróże nuncjusza Lancellottiego. Należy postawić zasadną, jak się wydaje, wątpliwość, czy nie należało w konstrukcji książki umieścić tego rozdziału po drugim paragrafie pierwszego rozdziału, co służyłoby zachowaniu chronologii wydarzeń.

W Podsumowaniu (s. 517-539) autor zawarł swego rodzaju *summarius* wniosków, jak również postulatów badawczych, co jest niezwykle cenne dla dalszego rozwoju badań w tym kierunku. Zakończenie (s. 541-547) zawiera rekapitulację książki oraz wiele postulatów badawczych, które są w wielu wypadkach powtórzeniem tych z Podsumowania. W książce została również zamieszczona Bibliografia (s. 551-630), podzielona na źródła rękopiśmienne i drukowane, pamiętniki, opracowania. Należy podkreślić niezwykłą staranność autora w jej konstruowaniu i redakcji, co będzie dla przyszłych badaczy tego zagadnienia stanowiło cenną pomoc. Aneksy (s. 631-765) zawierają kalendarium Lancellottiego (1575-1655) oraz dokumenty i przekazy źródłowe po łacinie i po włosku (z polskim tłumaczeniem), jak też fotografie i ryciny przedstawiające nuncjusza Lancellottiego oraz fotografie różnych dokumentów, pieczęci i herbów, ponadto wiele fotografii Noli oraz zamków i pałaców należących do rodu Lancellottich. Są też fotografie Warszawy, ryciny oraz mapy, tabele i zestawienia, jak i spis aneksów. Książka zawiera streszczenie po włosku (s. 839-834) oraz indeks osobowo-rzeczowy (s. 845-886). Wszystkie części książki mają starannie i dokładnie zredagowany aparat krytyczny. Jest to dowód niezwyklej pracowitości i rzetelności historycznej autora. W rezultacie książka staje się dla przyszłego badacza – zarówno historycznej, jak i prawnej strony instytucji nuncjatury – bardzo wartościową pomocą.

Ks. Krzysztof Burczak
Katedra Historii Powszechnego Prawa Kanonicznego KUL